

Eiropas Reģionu komitejas atzinums “Eiropas pētniecības telpa (EPT) – pētniecības un inovācijas jaunā ēra”

(2021/C 106/07)

Ziņotājs:	Christophe CLERGEAU (FR/PSE), Luāras reģionālās padomes loceklis
Atsauces dokuments:	Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “EPT – pētniecības un inovācijas jaunā ēra” COM(2020) 628 final

IETEIKUMI POLITIKAS JOMĀ**EIROPAS REĢIONU KOMITEJA**

1. norāda uz secinājumiem, kas izklāstīti atzinumā “Apvārsnis Eiropa: devītā pētniecības un inovācijas pamatprogramma”, kurā Komiteja

- “aicina reāli ņemt vērā izcilību visās ES dalībvalstīs un reģionos, lai paaugstinātu zinātniskās izcilības līmeni visā Eiropā, ne tikai dažos lielajos reģionos un metropolēs”,
- “pauž lielu nožēlu, ka joprojām netiek atzīta zinātniskās izcilības piesaiste teritorijai, reģionālo inovācijas ekosistēmu un inovācijas centru ieguldījums Savienības dinamikā”,
- “stingri aicina vietējās un reģionālās pašvaldības pilnībā iesaistīt stratēģiskās plānošanas procesā (..) un šajā saistībā ņemt vērā pārdomātas specializācijas stratēģijas”,
- “uzskata, ka programmas un projektu novērtējuma nolūkā jēdziena “ietekme” pamatelementos jāiekļauj arī teritoriālā ietekme”;

2. pauž gandarījumu, ka ar šo paziņojumu ir ierosināta saskaņota visu ieinteresēto personu iesaistes stratēģija Eiropas rīcības pastiprināšanai pētniecības un inovācijas jomā; tomēr konstatē, ka paziņojumā trūkst līdzsvarotības, jo Eiropas Pētniecības telpa (EPT) tajā ir pārāk cieši saistīta ar turpmāko programmu “Apvārsnis Eiropa” un nav pietiekami ņemti vērā citi aspekti;

3. atbalsta paziņojumā paredzētās tālejošās iniciatīvas, kas palīdzēs Eiropai sagatavoties reaģēšanai uz pašreizējām globālajām problēmām, kā arī dod iespēju pārveidot pētniecības vidi un ar zināšanu pilnveidošanu stiprināt Eiropu. Pētniecībai un inovācijai ir svarīga nozīme, lai atbalstītu Eiropā vajadzīgo ekoloģisko, digitālo, ekonomisko pārkārtošanos. Šo politiku mērķis ir arī palīdzēt Eiropai pārvarēt Covid-19 krīzi, kā to apliecina pašreizējais rīcības plāns “EPT pret koronavīrusu” (ERAvsCorona);

4. atzinīgi vērtē jaunu uzsvāru, ko Komisija likusi uz iedzīvotāju iesaistīšanu pētniecības un inovācijas jautājumu risināšanā, un aicina šo iesaistīšanu, vienlaikus ievērojot zinātnisko brīvību, attiecināt uz visiem šo politiku noteikšanas, īstenošanas un uzraudzības posmiem, nevis tikai lai “orientētu” vai “informētu” iedzīvotājus, kuri, gluži pretēji, vēlas tajos aktīvi piedalīties; uzskata, ka šī iesaistīšanās vispirms jāorganizē vietējā līmenī un ka pilsētas un reģioni ir galvenie dalībnieki tās veicināšanā un izvēršanā, jo tiem ir svarīga loma pētniecības un inovācijas saskaņošanā ar sabiedrības vērtībām, vajadzībām un vēlmēm. Tādējādi reģionālo un vietējo dalībnieku līdzdalība pētniecības un inovācijas procesa izstrādē un līdzatbildība par rezultātiem paplašina pētniecības un inovācijas ieviešanu un sabiedrības atbalstu tām. Pilsētas un reģioni nodrošina arī nozīmīgus resursus, lai plašāka Atvērtās zinātnes programma darbotos, kas ir svarīgi efektīvas Eiropas pētniecības telpas veidošanā;

5. atzinīgi vērtē Komisijas apņemšanos pētniecībai un izstrādei paredzēto finansējumu palielināt līdz 3 % no IKP un panākt, lai 2030. gadā publiskais finansējums šajā jomā sasniegtu 1,25 % (salīdzinājumā ar 0,81 % pašlaik), taču vēlas noskaidrot, kā šos mērķus sasniegt, jo atveseļošanas plānā nav paredzēti apjomīgi izdevumi pētniecībai un inovācijai un, piemēram, nav apstiprināta Komisijas ierosinātā ES programma veselības jomā (*EU4Health*);

6. pauž nožēlu, ka, neraugoties uz pētniecības, inovācijas, apmācības un jaunatnes politikas kopīgo komisāra portfeli, nav bijis iespējams ierosināt jaunu pieeju Eiropas izglītības un pētniecības telpai; atgādina, ka šiem jautājumiem ir vajadzīga transversāla pieeja, kas būtu cieši saistīta ar reģionālo politiku; cer, ka paziņojums par visaptverošu pieeju pētniecībai, inovācijai, izglītībai un jaunatnei, ar ko Komisija nāca klajā 2021. gada darba programmā, būs solis šajā virzienā;

7. uzsver, ka šis paziņojums ir tikai pirmais solis ceļā uz jaunām konkrētām darbībām un “pētniecības un inovācijas pakta” pieņemšanu; aicina iesaistīt Komiteju šo jauno posmu sagatavošanā; aicina panākt, lai jaunais pakts dotu iespēju aizstāvēt akadēmisko un augstskolu brīvību, kā arī pasniedzēju, pētnieku, studentu un intelektuāļu vārda brīvību un brīvu pārvietošanos ne tikai Eiropas Savienībā, bet arī starp ES un visām tās partnervalstīm; šajā sakarā uzskata, ka EPT starptautiskās sadarbības politikā ir jāievēro minētie principi, un pauž bažas par akadēmiskās brīvības straujo samazināšanos daudzās pasaules valstīs;

8. norāda, ka politikas efektīvā īstenošanā svarīga nozīme ir inovācijas un pētniecības pienācīgai uzraudzībai un novērtēšanai. Šajā saistībā atsaucas uz atzinumu “Reģionālās inovācijas rezultātu pārskats un tā ietekme uz konkrētai vietai paredzēto reģionālo politiku”, kurā norādīts, ka RIS ir būtisks instruments, kas ļauj salīdzināt izmaiņas reģionālās inovācijas politikas rezultātos, un ka tā ietekme uz reģionālo lēmumu pieņemšanu būtu jāpalielina, lai uzlabotu reģionālās inovācijas ekosistēmas un pārdomātu specializāciju;

9. pauž gandarījumu, ka paziņojumā ierosināts stratēģiskāks redzējums Komisijas un dalībvalstu partnerībai, iesaistot reģionālās pašvaldības, kas bieži vien ir atbildīgas par šīs politikas veicināšanu, integrētāka pieeja pētniecības un inovācijas jautājumiem, vairāk ņemti vērā šīm politikām izvirzītie mērķi, kā arī to ietekme mūsu sabiedrībā; ir gandarīts, ka paziņojumā ir apsvērta iespēja izmantot pieeju, kas balstīta uz iekļaujošāku daudzlīmeņu pārvaldību un ar “EPT centru” (*ERA hubs*) jēdzienu ierosināts plašāk atzīt reģionālo ekosistēmu un inovācijas centru nozīmi, ciešāk sasaistīt koordinācijas elementus ar augstākās izglītības, digitālās izglītības un prasmju aspektiem, kā arī pausta apņemšanās veidot iekļaujošāku Eiropas Pētniecības telpu, kas veicina zinātnes izcilības pieejamību un rezultātu kopīgošanu;

10. uzsver, ka ir svarīgi veidot dalīšanās un zināšanu aprites ekonomiku. Koncepti un prakse, kas tiek izmantota, izplatot rezultātus – idejas, jēdzienus, metodoloģiju, prototipus, izgudrojumus un citus līdzīgus zinību sasniegumus –, kas gūti, īstenojot pētniecības un inovācijas programmas un projektus, būtu jāfinansē tā, lai tie tiktu iepazīti, realizēti un piemēroti aktīvam izmantojumam visā Eiropā.

11. atbalsta priekšlikumu izstrādāt iekļaujošus dzimumu līdztiesības plānus ar mērķi pētniecībā un inovācijā veicināt ES atbalstīto dzimumu līdztiesību un aicina šo plānu izstrādē iesaistīt pilsētas un reģionus. Šajā sakarā Komiteja norāda, ka jaunās EPT darbības ietver 12. darbību “Dzimumu līdztiesība Eiropas pētniecības un inovācijas potenciāla stiprināšanai”, un uzsver, ka digitālās pārkārtošanās un inovācijas kontekstā ir jānovērš dzimumu nelīdztiesība un jāveicina plašāka sieviešu iesaistīšana *STEAM* un IKT mācībās un profesijās;

12. pauž īpašu gandarījumu par konkrēto norādi uz to, ka Eiropas Reģionu komiteja ir Eiropas Pētniecības telpas nozīmīga dalībiece, īpaši saistībā ar “Zināšanu apmaiņas platformu” un iniciatīvu “Zinātne reģionos”;

13. tomēr iebilst pret pārvaldības pieeju, kas joprojām ir vērsta uz Komisijas un dalībvalstu savstarpējām attiecībām un kurā pilsētas un reģioni lielākoties ir sabiedriskās politikas mērķauditorija, nevis dalībnieki, un kura dalībvalstīm dod iespēju risināt vietējos un reģionālos jautājumus; tādēļ atkārtoti aicina pilnībā atzīt pilsētas un reģionus par ieinteresētajām personām, kas jāiesaista ES pētniecības un inovācijas politikas izstrādē, īstenošanā, pārraudzībā un novērtēšanā saskaņā ar aktīvas subsidiaritātes principu ⁽¹⁾;

⁽¹⁾ COM(2018) 703.

Jauna pieeja Eiropas Pētniecības telpai

14. uzsver, ka svarīga nozīme ir nostājām, ko izstrādājusi Eiropas Pētniecības telpas un inovācijas jautājumu komiteja (ERAC) ⁽²⁾ (17.12.2019.) un Eiropas Reģionu pētniecības un inovācijas tīkls (ERRIN) ⁽³⁾, un atbalsta jaunu pieeju attiecībā uz EPT, proti,

- balstoties uz pieeju “Apvārsnis Eiropa”, kuras pamatā ir zinātnes izcilība, pāriet uz pieeju, kas apvieno pētniecības un zināšanu izcilību un kuras viens no mērķiem ir panākt Eiropas vadošo lomu ilgtspējīgā izaugsmei un procesos, kas saistīti ar pāreju uz jauniem modeļiem,
- no pētniecības stratēģijām pāriet uz zināšanu stratēģijām, kurās paredzēta integrēta pieeja pētniecībai, inovācijai, izglītībai un prasmēm un kurās iesaistīts plašs ieinteresēto personu loks – augstskolas, ražotāji, dažādi publiskā sektora līmeņi, iedzīvotāji un pilsoniskā sabiedrība,
- no ES pētniecības pamatprogrammas un autonomām valstu pētniecības politikām pāriet uz faktisku daudzlīmeņu vadības sistēmu un pētniecības un inovācijas teritoriālās piesaistes pilsētās un reģionos pilnīgu atzīšanu;

15. iesaka lielāku uzsvāru likt uz pētniecības un uzņēmējdarbības attiecībām un vienlaikus atzīt vietējo un reģionālo pašvaldību nozīmīgo lomu uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides attīstīšanā un zināšanu pārnesei vajadzīgo saikņu veidošanas veicināšanā: uzņēmumu veiktā fundamentālo pētījumu sponsorēšana, zinātniskās uzņēmējdarbības veicināšana, vienlaikus ievērojot pārredzamības prasības, privātie ieguldījumi, atbalsts uzņēmumiem inovācijas attīstīšanai;

16. saistībā ar EPT talantu platformas izveidi aicina labāk izskaidrot, kā Komisija plāno a) nodrošināt nepārtrauktību ar EURAXESS iniciatīvu un Cilvēkresursu stratēģiju pētniekiem (HSR4R), kas līdz šim ir izstrādātas, lai veicinātu pētnieku mobilitāti un karjeras attīstību, tādējādi sekmējot vienotā zināšanu, pētniecības un inovācijas tirgus izveidi, un b) veicināt pētniecības personāla atzīšanu šajās iniciatīvās un sekmēt mehānismus, ar ko atbalstīt reģionus, kuri apņēmušies piesaistīt un noturēt talantus, stratēģiju HRS4R un atbalstīt pētniecības iestāžu un to personāla vajadzības;

17. uzsver nepieciešamību saskaņoti strādāt vietējā/reģionālā līmenī un nodrošināt instrumentus, kas vietējām un reģionālajām pašvaldībām dod iespēju uzņemties vienu no vadošajām lomām, piemēram, politikas atbalsta instruments (Policy Support Facility), reģionālās politikas un programmas “Apvārsnis Eiropa” sinerģija un izcilības zīmogs. Ir svarīgi atvieglot piekļuvi informācijai un datiem, lai stiprinātu sinerģiju un komplementaritāti starp Eiropas fondiem un ļautu dažādajām publiskās pārvaldes iestādēm strādāt koordinētākā veidā;

18. aicina precizēt izcilības jēdzienu, skaidri nošķirot zinātnes izcilību, ietekmes izcilību, kas ir cieši saistīta ar zinātnes un inovācijas ekosistēmu (arī vietējā un reģionālajā līmenī) mijiedarbību, un šo ekosistēmu izcilību, ņemot vērā to īpašās zinātnes izcilības jomas, kā arī stratēģisko un koordinācijas spēju ⁽⁴⁾;

19. vienlaikus pilnībā atzīdama zinātniskās izcilības atbalsta pasākumus, jo īpaši programmas “Apvārsnis Eiropa” ietvaros, ierosina par EPT papildinošu mērķi pilnībā atzīt augstas kvalitātes zinātnes pieejamību visās ES pilsētās un reģionos, jo tas veicinātu inovāciju un palīdzētu sabiedrībai un uzņēmumiem risināt ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem saistītās problēmas un pārvarēt pašreizējās krīzes;

20. atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas ieguldījumu to investīciju un reformu veicināšanā, kas virzītas uz ES prioritātēm, jo īpaši zaļo un digitālo pārvēidi, kurai pēc Covid-19 krīzes būs svarīga nozīme;

⁽²⁾ ERAC atzinums par Eiropas Pētniecības telpas nākotni (<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-1201-2020-INIT/en/pdf>, angļu valodā).

⁽³⁾ ERRIN ieteikumi par Eiropas Pētniecības telpas nākotni (https://errin.eu/system/files/2020-06/200608%20ERRIN_recommendations_for_the_future_of_the_European_Research_Area_approved.pdf).

⁽⁴⁾ Eiropas Universitāšu asociācija uzskata: *Excellence is not limited to highly cited publications but needs to be based on the many and diverse contributions of the research community, notably including Open Science practices, citizen engagement, and impact on society.*

21. aicina Eiropas pētniecības telpā veicināt savstarpējās saiknes veidošanu starp pārdomātas specializācijas stratēģijām, EPT prioritātēm un to vispārēju ieviešanu; aicina arī panākt Eiropas pētniecības telpā lielāku līdzsvarotību starp izcilību, no vienas puses, un nepieciešamību steidzami mazināt pētniecības un inovācijas rezultātu atšķirības starp valstīm, reģioniem un pilsētām Eiropas Savienībā, no otras puses;

EPT, pārdomāta specializācija un reģionālā politika

22. uzskata, ka jaunajā EPT būtu pilnībā jāatzīst, ka pārdomāta specializācija un tās kolektīvais uzņēmējdarbības process ir viens no stūrakmeņiem pašreizējam un turpmākajam Eiropas sniegtam pētniecības un inovācijas jomā; uzsver, ka pārdomāta specializācija apvieno vietējās un reģionālās pašvaldības, pētniecības iestādes, privāto sektoru un pilsonisko sabiedrību un palīdz reģioniem iegūt konkurences priekšrocības, stimulēt privātos ieguldījumus un radīt darbvietas; uzsver arī reģionu būtisko lomu ES pārdomātas specializācijas stratēģijā un nepieciešamību saglabāt reģionālo pārdomātas specializācijas stratēģiju īpašo pieeju, tostarp gadījumos, kad jau ir izstrādātas valstu pārdomātas specializācijas stratēģijas; šajā saistībā iesaka partnerībā ar reģioniem, dalībvalstīm un Eiropas Savienību sagatavot izklaidētās zinātnes izcilības un pārdomātas specializācijas dinamisku starpnozaru karti; ierosina ņemt vērā arī nepieciešamo pāreju no S3 uz ilgtspējīgām pārdomātas specializācijas stratēģijām (S4) un uz četrkāršās spirāles pieejas labāku praksi, kas nodrošina sabiedrības aktīvu līdzdalību stratēģijā;

23. uzsver, ka ar šādas kartes izmantošanu ir svarīgi sekmēt uz zinātnes izcilību balstītas pārdomātas reģionālās specializācijas tīkla izveidi un veicināt starpreģionālo sadarbību gan ar *Interreg* iniciatīvu, īpaši ar tās sadaļu “starpreģionālās investīcijas inovācijā”, gan ar programmu “Apvārsnis Eiropa”, izmantojot konkrētus kolektīvos projektus, ko īsteno saskaņā ar šo programmu kopumā, bet jo īpaši tās 2. pīlāru, konkrēti, “uzdevumu” un “Eiropas inovācijas partnerības” ietvaros un programmas “Stiprināt Eiropas pētniecības telpu” transversālajā daļā; uzsver, ka svarīgi ir iesaistīt pilsētas un reģionus “uzdevumu” un “partnerību” pārvaldībā;

24. atbalsta Komisijas nodomu vadīt tādu tehnoloģisku ceļvežu izstrādi, kas būtu kopīgi ar nozari, lai iekļautu ieguldījumu programmas pētniecībai un inovācijai, taču ir pārsteigta par to, ka tie ir saistīti tikai ar dalībvalstīm un nozari ES partnerībās, kas plānotas saskaņā ar pamatprogrammu “Apvārsnis 2020”; atgādina, ka šis uzdevums ir jāveic, ņemot vērā reģionu pārdomātas specializācijas un reģionālo ekosistēmu un inovācijas centru nozīmi, kas veido arī rūpnieciskās vērtības ķēdes;

25. atkārtoti apstiprina, ka pilsētām un reģioniem ir jāklūst par pētniecības un inovācijas infrastruktūras izvēršanas un satiklošanas un Eiropas Pētniecības infrastruktūru stratēģijas foruma (*ESFRI*) partneriem; norāda, ka pilsētām un reģioniem ir svarīga nozīme šīs infrastruktūras veidošanā, atbalstīšanā un tās nozīmes palielināšanā⁽⁷⁾; vēlreiz norāda, ka vietējās un reģionālās pašvaldības ir nozīmīgi dalībnieki efektīvu reģionālo ekosistēmu un inovācijas centru veidošanā⁽⁸⁾;

26. ierosina virzīties uz reģionu, dalībvalstu un ES partnerības līgumiem, lai mobilizētu visas ieinteresētās personas un īstenotu kopīgus pētniecības, inovācijas un augstākās izglītības, digitālās izglītības un prasmju mērķus un pārdomātas specializācijas jomu atbalsta plānus, kas ietvertu visas ES politikas un neaprobežotos ar ERAF līdzekļu piesaistes noteikumiem. Šāda pieeja varētu kļūt par izmēģinājuma projekta priekšmetu;

27. atgādina, ka plānošanas periodu gaitā ERAF līdzekļu izmantošana pētniecībai un inovācijai ir ievērojami palielinājusies, 2014.–2020. gadā sasniedzot vairāk nekā 100 miljardus EUR, un ka tajā pašā laika periodā finansējums, ko pilsētas un reģioni ir piešķirusi no sava budžeta, ir sasniedzis līmeni, kas kopumā ir gandrīz divreiz lielāks nekā Eiropas Pētniecības pamatprogrammas apjoms. Šie dati uzsvēr jautājumus, kas saistīti ar ES, valstu, vietējo un reģionālo politiku koordināciju, kā arī intervences instrumentu sinerģiju;

⁽⁷⁾ Eiropas Reģionu komitejas atzinums “Pētniecības infrastruktūra – Eiropas pētniecības telpas nākotne no reģionu un pārrobežu skatpunkta” (OV C 39, 5.2.2020., 68. lpp.).

⁽⁸⁾ Eiropas Reģionu komitejas atzinums par tematu “Atjaunota Eiropas programma pētniecībai un inovācijai – Eiropas izdevība veidot savu nākotni” (OV C 168, 16.5.2019., 4. lpp.).

28. raizējas, ka sinerģijas jomā ir maz panākumu lēno pārmaiņu dēļ valsts atbalsta regulējuma shēmās; vēlreiz pauž vēlmi, "lai uz visiem līdzekļiem, ar kuriem paredzēts līdzfinansēt pasākumu vai darbības programmu, kas balstīta uz programmu "Apvārsnis Eiropa", tiktu attiecinātas tiesību normas, ko piemēro minētajai programmai, tostarp noteikumi par valsts atbalstu" (7); vēlreiz apstiprina Komitejas nostāju, ka sinerģija ir brīvprātīga sadarbība, kas balstīta uz pieciem faktoriem (saskaņotību, komplementaritāti, saderību, līdzveidošanu, vietējo dalībnieku grupu atzišanu) (8); atkārtoti uzsver, ka pārvaldības iestādei ir jāīsteno reāla līdzveidošanas pieeja un jākontrolē iespējamie finanšu pārvedumi;

29. ņemot vērā šos faktorus, uzskata, ka ir svarīgi pilnībā iesaistīt pilsētas un reģionus EPT pārkārtošanās forumā gan sadarbības un koordinācijas problēmu risināšanas nolūkā, gan attiecībā uz vietējo dalībnieku lomu pārveides programmas īstenošanā saistībā ar krīzēm un pārkārtošanos;

Reģionālo ekosistēmu un inovācijas centru ieguldījums Eiropas Pētniecības telpas dinamikā

30. iesaka novērtēt un pilnveidot vietējo vai reģionālo paraugpraksi, izstrādājot kritērijus pārdomātas specializācijas stratēģiju veicinošo nosacījumu izpildei, kā noteikts Kopīgo noteikumu regulā par struktūrfondiem. Jānorāda, ka reģionālo ERAF programmu izstrādē būtu jāietver valsts, reģionālās vai vietējās pārdomātas specializācijas stratēģijas laba pārvaldība, proti, katrai reģionālajai vai vietējai pašvaldībai būtu jāparāda, kādu progresu tā ir panākusi S3 stratēģijas īstenošanā, jo īpaši starptautiskās sadarbības pasākumu īstenošanā. Šķiet, ka tā būtu lieliska iespēja, lai izstrādātu un izplatītu paraugprakses piemērus, izmantojot tādas platformas kā "Zinātne reģionos" vai "Zināšanu apmaiņas platforma";

31. pārliecinoši atbalsta "EPT centra" koncepciju, uzskatot to par iespēju institucionāli atzīt un konkretizēt reģionālās ekosistēmas un inovācijas centru jēdzienus, ko Komiteja atbalsta jau vairākus gadus, kā arī pilnībā atzīt konkrētai vietai pielāgotu pieeju (*place-based approach*) zinātnei un inovācijai; aicina nekavējoties īstenot šo priekšlikumu un ierosina izmantot "Zināšanu apmaiņas platformu", lai precizētu tās specifikācijas un veicinātu izmēģinājuma projektu izstrādi. Komiteja atzinīgi vērtē arī Komisijas nodomu sadarbībā ar RK šo iniciatīvu virzīt stratēģiskā līmenī, veicinot pētniecības, inovācijas, izglītības, prasmju pilnveides, pārkvalifikācijas un apmācības instrumentu sinerģiju un izmantojot kohēzijas fondus; aicina šo iniciatīvu neierobežot un nevērst tikai uz vienu vienīgu izcilības pieejamības veicināšanas mērķi;

32. norāda, ka ir jāizvairās no vairākiem slazdiem: turpmākajā diskusijā ir jāņem vērā "digitālo centru" un Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūta (EIT) pieredze, taču EPT centrus nedrīkst izmantot vien kā šāds atsaucis punktus un nevar tiem uzdot tikai "savstarpēji savienotas zināšanu telpas" veidošanu, kas orientēta uz labas prakses piemēru apmaiņu un zināšanu apriņķi, turklāt Eiropā nav vajadzīgi "centru centri"; EPT centri nedrīkst būt tikai rīks inovācijas plašas mazināšanai, un to uzdevums nav izcelt vienīgi pasaules līmeņa universitāšu centrus, kuri jau tagad saņem lielu atbalstu no dalībvalstīm un pamatprogrammas;

33. gluži pretēji, ierosina par "EPT centriem" atzīt dalībnieku grupas, reģionālās (vai starpreģionālās) ekosistēmas un inovācijas centrus ar nosacījumu, ka tie atbilst šādiem kumulatīviem kritērijiem:

- ir izstrādāta zināšanu stratēģija, kurā paredzēta integrēta pieeja augstākajai izglītībai, digitālai izglītībai, mūžizglītībai, kas ietver prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju, pētniecībai un inovācijai,
- visu ieinteresēto personu iesaiste saskaņā ar četrkārsās spirāles modeli, kurā uzsvērtā iedzīvotāju un demokrātiskas sistēmas vietējo publiskā sektora dalībnieku iesaistišana,
- kolektīvās koordinācijas un stratēģijas definēšanas spēja, kā arī spēja pieņemt kopīgus lēmumus prioritāšu noteikšanā un resursu piešķiršanā,

(7) Eiropas reģionu komitejas atzinums "'Apvārsnis Eiropa": devītā pētniecības un inovācijas pamatprogramma" (OV C 461, 21.12.2018., 79. lpp.).

(8) Eiropas Reģionu komitejas atzinums "Pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" vietējā un reģionālā dimensija un jaunā pētniecības un inovācijas pamatprogramma" (OV C 342, 12.10.2017., 1. lpp.).

- teritoriālās ietekmes ekonomiskie un sociālie rezultāti visās jomās: izglītība, inovācija, darbvietu radīšana un uzņēmumu veidošana, pakalpojumi uzņēmumiem, publiskajiem dienestiem un trešajam sektoram, ieguldījums pārkārtošanā, sociālajā un kultūras inovācijā, sociālajā kohēzijā, aktīvā pilsoniskumā un kultūras radošumā (izmantojot, piemēram, inovācijas rezultātu pārskatu⁽⁹⁾),
- pārdomāta specializācija Eiropas un starptautiskā līmenī ar “EPT centriem” saistītās zinātnes izcilības jomās vai uzsākta virzība, kas ļauj ātri un ticami sasniegt minēto līmeni,
- iesaistīšanās tematiskajos starpreģionālajos vai Eiropas pārdomātas specializācijas tīklos un partnerībās,
- iepriekšēja iesaistīšanās pētniekiem un studentiem paredzētās Eiropas pētniecības, mācību un mobilitātes programmās;

34. uzskata, ka šiem “EPT centriem” būtu vajadzīgs tiešs, arī finansiāls ES atbalsts saskaņā ar partnerību, kuras pamatā ir trīs pilāri:

- ES atzīst, ka “EPT centri” ir nozīmīgs atbalsta punkts Eiropas Savienības mērķu sasniegšanā un ar to saistīto politiku īstenošanā; tas nozīmē, ka “EPT centri” ir jāņem vērā gan EPT pārkārtošanās foruma vadīšanā, gan pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” stratēģiskajā plānošanā,
- Eiropas atbalsts nozīmīgu atbalsta funkciju stiprināšanai (stratēģija, koordinācija, eiropēizācija, internacionalizācija, apmācība, talantu piesaistīšana, inovācija un tālāk nodošana) un dažādu Eiropas programmu, to skaitā “Apvārsnis Eiropa”, plašāka pieejamība,
- “EPT centru” ieinteresēto personu apņemšanās stiprināt to stratēģiskās spējas un pārdomātas specializācijas kvalitāti, plašāk iesaistīties ES tīklos un programmās un veidot sadarbību “EPT centru” Eiropas mēroga tīklā;

35. vēlas, lai vismaz 50–100 centri Eiropā tiktu atzīti par “EPT centriem” un lai šis tīkls būtu pieejams plašam dalībnieku lokam, tostarp jaunajām ekosistēmām ES-13 valstīs un visnelabvēlīgākā situācijā esošajos reģionos;

36. uzsver, ka pilsētām un reģioniem ir būtiska loma, jo tie iniciē un vada plašus sadarbības projektus sabiedriskas nozīmes inovāciju jomā ar mērķi risināt sabiedrības problēmas. EPT centriem būtu jādabojas kā instrumentiem, kas paredzēti šā procesa paātrināšanai vajadzīgo prasmju un kompetenču veidošanai;

37. uzsver, ka “EPT centru” tīkls varētu kļūt par lielisku pamatu tādu pētniecības un inovācijas kolektīvo projektu izstrādei, kuros ar augšupējas pieejas palīdzību apvienotas vairākas reģionālās ekosistēmas un inovācijas centri. Šādi konsorcijs varētu lietderīgi izmantot līdzfinansēto darbību (*Cofund actions*) juridisko instrumentu, kas paredzēts programmā “Apvārsnis Eiropa” un izmantojams arī saistībā ar 2. pīlāru, jo tas ir pilnībā piemērots sinerģijas radīšanai starp pamatprogrammu, reģionālo politiku un pilsētu un reģionu budžetu;

Covid-19 krīze, inovācijas plaisa, izcilības izplatīšana: kohēzija EPT centrā

38. brīdina par pašreizējo krīžu sekām visneaizsargātākajās un vissmagāk skartajās teritorijās un atgādina, ka 2008. gada ekonomikas un finanšu krīzes dēļ atsevišķos reģionos, konkrētāk, dienvidu valstīs, krasi samazinājās ieguldījumi pētniecībā un inovācijā. Tādēļ Komiteja mudina atveseļošanas instrumentā *Next Generation EU* un nākamajā daudzgadu finanšu shēmā paredzēt lielāku atbalstu augstākajai izglītībai, digitālajai izglītībai, mūžizglītībai, tostarp prasmju pilnveidei un pārkvalifikācijai, pētniecībai un inovācijai, lai palīdzētu sasniegt EPT mērķus, un, ņemot vērā šo uzstādījumu, būtu jāmobilitizē arī programma *REACT-EU* un Taisnīgas pārkārtošanās fonds, nodrošinot saskaņotību ar reģionu pieņemtajām darbības programmām un pārdomātas specializācijas stratēģijām. Tas ir svarīgi, jo reģioniem ir vajadzīgs lielāks atbalsts, lai tie varētu kļūt izturētspējīgi;

⁽⁹⁾ Eiropas Reģionu komitejas atzinums “Reģionālās inovācijas rezultātu pārskats un tā ietekme uz konkrētai vietai paredzēto reģionālo politiku” (OV C 440, 18.12.2020., 87. lpp.).

39. aicina Komisiju paskaidrot, kā pašreizējā situācijā un bez lielāka atbalsta dalībvalstis, kuru ieguldījumu līmenis pētniecībā un inovācijā ir zemāks par ES vidējo, varētu sasniegt mērķi (ko Komiteja visnotaļ atbalsta) nākamo piecu gadu laikā par 50 % palielināt šos ieguldījumus;

40. konstatē, ka EPT ir sadrumstalota: ES līdzekļi nav pietiekami, lai finansētu reģionālo inovācijas ekosistēmu sadarbību, un pētniecības rezultāti reti tiek darīti zināmi plašai sabiedrībai un pārējiem reģioniem pat vienas dalībvalsts robežās; tajā pašā laikā pauž nožēlu, ka no pārvalstiskām pētniecības un inovācijas programmām labumu parasti gūst atsevišķi, diezgan "slēgti" prestižo augstskolu tīkli, pētniecības centri, lielās rūpniecības nozares un galvaspilsētu reģioni, kuri daudzos gadījumos jau agrāk ir piedalījušies pamatprogrammās vai kuriem ir spēcīga pārstāvība Briselē;

41. piekrīt, ka progress EPT īstenošanā ir palēninājies un ka valstu un reģionu starpā joprojām vērojamas lielas atšķirības, kā norādīts EPT progresa ziņojumā par 2018. gadu. Eiropas, valstu un reģionālo pētniecības un inovācijas sistēmu konverģence nav pietiekama, un tas rada pētniecības un inovācijas izcilības centru nevēlamu koncentrāciju visā Eiropā, atstājot malā veselus reģionus. Turklāt tas rada nelīdzsvarotu vidi mobilitātes un zināšanu aprites jomā, un tas ir pretrunā EPT politikas mērķiem;

42. uzskata, ka tas ir konstatēts jau daudzkārt un bieži vien arī atkārtoti, taču nekādi politiski secinājumi netiek izdarīti, un ka pašreizējie lēmumi par budžetu, ja tie tiks apstiprināti, neļaus šos trūkumus novērst, un runas par inovācijas plaisas mazināšanu arī turpmāk būs tikai klusas cerības, bet izcilības izplatīšanas un līdzdalības paplašināšanas mehānismi arī turpmāk būs nepietiekami, lai sasniegtu izvirzītos politikas mērķus.

Briselē, 2021. gada 5. februārī

*Eiropas Reģionu komitejas
priekšsēdētājs*

Apostolos TZITZIKOSTAS